

Deželni naravni rezervat Doberdobsko in Prelosno jezero

// Ana Černic

1: Na zaščitenem območju sta dve jezera, vendar je presihajoče le Doberdobsko (na sliki).

foto: Marino Černic, Karlo Ferletič

2: Zgodovinsko-naravoslovni muzej v centru Gradina je primerna izhodiščna točka za sprehod po rezervatu.

foto: Marino Černic, Karlo Ferletič

3: Na doberdobskem Krasu lahko v poletnih mesecih vidimo smrdokavro (*Upupa epops*).

foto: Luigiino Felcher

Kraško ozemlje okoli Doberdobskega jezera združuje veliko naravnih značilnosti, ki mu dajejo poseben pečat. Ena izmed teh značilnosti je prav ta, da na suhem skalnatem Krasu naletimo na vlažno okolje. To je tudi vzrok, da je dežela Furlanija Julijska krajina leta 1996 sprejela zakon o ustanovitvi deželnega naravnega rezervata Doberdobsko in Prelosno jezero (L.R. 42/96). Kot že samo ime pove, sta na zaščitenem območju dve jezera, vendar je presihajoče le Doberdobsko. V tridesetih letih prejšnjega stoletja so namreč Prelosno jezero deloma izsušili ter zajezili, tako da je značilno nihanje kraškega jezera skoraj povsem izginilo. Rezervat Doberdobsko in Prelosno jezero, ki se razteza na severozahodnem delu goriškega italijanskega krasa, je pomemben tudi v evropskem merilu, zato je vključen v Natura 2000 in IBA.

Rastlinsko bogastvo

Današnja gozdna vegetacija, ki oriše podobo doberdobske kraške pokrajine, ni izvirna. V dobi novejšje prazgodovine so se tu razprostirali značilni srednjeevropski hrastovi gozdovi. Stanje se je spremenilo v neolitski in še bolj v bakreni dobi, ko je človek začel izkoriščati gozdove. Tiste, ki danes poraščajo doberdobsko kraško planoto, uvrščamo v topljube listopadne hrastove gozdove. V rezervatu je najbolj razširjena tako imenovana kraška gošča (*Ostrya-Quercetum pubescentis*), ki jo je avstrijski botanik Beck von Manna-getta krstil s posrečenim imenom "Illyrischer Karstwald" (kraško-ilirski gozd). Sestavlja jo puhasti hrast (*Quercus pubescens*), črni gaber (*Ostrya carpinifolia*) in mali jesen (*Fraxinus ornus*). V toplejših legah se naštetim drevesnim vrstam pridružuje še trokrpi javor (*Acer monspessulanum*). Gošča se razvija predvsem na suhih rastiščih in pobočjih ter na zakraselih površinah (grizah). Oblikujejo jo tudi grmovne vrste, med njimi najbolj pogosta jesenska vilovina

(*Sesleria autumnalis*). Na toplejših in zaščitenih rastiščih se tem vrstam pridružujejo vrste mediteranskega značaja – ostrolistni beluš (*Asparagus acutifolius*) in hrapava tetivica (*Smilax aspera*). Na Krasu in tudi pri Doberdobsu so nekatere ogolele površine pred več kot sto leti zasadili s črnim borom (*Pinus nigra*) zaradi varovanja krajine pred burjo, snegom in drugimi ujmami. Tako so nastale borove monokulture.

Doberdobsko in Prelosno jezero se postavljata z nekaterimi značilnimi drevesnimi in grmovnimi vlagoljubimi vrstami rastlin. Med te sodijo ostroplodni jesen (*Fraxinus angustifolia*), pepelnatosiva vrba (*Salix cinerea*) in mandlja-sta vrba (*Salix triandra* s.lat.). V večjem predelu doberdobskega jezera in še posebno na njegovem jugozahodnem bregu raste ozek pas obrežnega gozda s črnim topolom (*Populus nigra*), poljskim brestom (*Ulmus minor*), ostroplodnim jesenom in drugimi. Na južnem bregu jezera raste kakih 30 metrov visok stoleten črni topol, katerega obseg presega dva metra.

Iz obrežnega gozda proti vodni gladini se razprostirajo obsežni močvirni travniki. Zanimivi so travniki navadne rižolice (*Leersia oryzoides*). Rastlina je bila svojčas razširjena po celotni Furlanski in Padski nižini, toda izsuševanje močvirnih površin in regulacija vodotokov sta znatno skrčila njen življenjski prostor. Danes je vrsta izjemno redka. Tudi travnik s togim šašem (*Carex elata*) je redkost, s katero se lahko postavlja rezervat. V Padski nižini so v preteklosti takšne travnike redno kosili, kajti prebivalci so liste uporabljali za pletenje stolov. Značilnost Prelosnega jezera je trstičje navadne rezike (*Cladium mariscus*). Trstičje navadnega trsta (*Phragmites australis*) pa se je zaradi opustitve košnje razbohotilo v zadnjem desetletju.

V obeh jezerih rastejo tudi različne vodne rastline. Med bolj poznanimi vrstami omenimo beli lokvanj (*Nymphaea alba*), ki je danes v Doberdobskem jezeru manj razširjen, in rumeni blatnik (*Nuphar lutea*), ki je pogostejši.

Tudi živalstvo je številno v zavarovanem območju

Različni življenjski prostori ustrezajo mnogim živalim, od nevretenčarjev do ptic, rib, plazilcev in sesalcev. Zanimive in številne so vodne žuželke (ugotovili so, da tu živi 47 vrst hroščev, ki spadajo v 10 skupin), posebno mesto pa zaseda

jo živali, ki živijo v podzemnem okolju, na primer jamska kozica rodu *Troglocaris*.

V rezervatu naštetih 188 ptičjih vrst, od tega 76 gnezdil

V vlažnem gozdu ob Doberdobskem jezeru lahko srečamo šest vrst detlov in žoln. Znotraj tako malega (726 hektarjev) zavarovanega območja vse te vrste tudi gnezdi, kar je v Furlaniji Julijski krajini prava redkost. Zastopanost detlov je gotovo vezana na številna umirajoča drevesa, v katerih žolne dobijo hrano. V rezervatu gnezdi siva gos (*Anser anser*). Leta 2001 so sem naselili štiri osebkve v želji, da bi tu vrsta ponovno gneznila. Na kraški gmajni lahko v poletnih mesecih vidimo smrdokavro (*Upupa epops*), skalnega (*Emberiza cia*) in vrtnega strnada (*Emberiza hortulana*), rjavo cipo (*Anthus campestris*) in podhujko (*Caprimulgus europaeus*). Vedno redkeje pa lahko opazujemo ne samo ptičje, marveč tudi druge živalske vrste, ki so vezane na travnike in pašnike. Travnatih površin na doberdobskem krasu je vedno manj in zato izginjajo tudi vrste, vezane na ta življenjski prostor. Od šestdesetih let dalje na Doberdobskem ni več aktivne paše. Od konca osemdesetih let se je število kmetov znižalo na manj kot deset, večina od njih pa se ukvarja s svinjerejo. Zaradi tega so kmetje opustili tudi košnjo, kar je razlog za zaraščanje travnatih površin. Tudi zaradi tega je deželna uprava na Debelem hribu leta 2002 ogradila del rezervata, pokosila grmičevje in v njem uvedla ovčjo pašo. V rezervatu je tudi mrhovišče (povožena divjad, ki jo redarji odstranjujejo s cestišč); to privablja beloglave jastrebe (*Gyps fulvus*), ki se redno selijo s hrvaških otokov v Avstrijo.

Zgodovinsko in kulturno bogastvo

Znotraj rezervata lahko poleg naravne dediščine spoznamo tudi zgodovinsko in kulturno bogastvo zamejskega krasa. Ob sprejemnem centru Gradina si obiskovalec lahko ogleda arheološko nahajališče iz bakrene dobe. Številni jarki so ostanki soške fronte, cementna zaklonišča pa spominjajo obiskovalca, da je do pred kratkim tu potekala meja med komunističnim in demokratičnim svetom. Zgodovinsko-naravoslovni muzej v centru Gradina je primerna izhodiščna točka za sprehod po rezervatu. ●

→ Misli rožnato: rešitev malih plamencev v Afriki

// prevod Petra Vrh Vrezec

Preživetje afriških malih plamencev (*Phoeniconaias minor*) še vedno visi na nitki. Vlada v Tanzaniji in indijska kemijska družba Tata Chemicals namreč želita ob jezeru Natron zgraditi velik industrijski obrat za pridobivanje sodavice iz jezerske vode. To pa bi resno ogrozilo kar tri četrtine svetovne populacije malih plamencev oziroma celotno vzhodnoafriško populacijo teh ptic, ki v tem delu sveta gnezdi le na jezeru Natron. Jezero je bogato s hrano in gnezdilnimi mesti, poleg tega pa je tudi izolirano in ljudje nanj redko zahajajo. Natron je tudi območje IBA, po Ramsarski konvenciji pa je opredeljen tudi kot mokrišče mednarodnega pomena.

Naravovarstveniki so se bali najhujšega, preden so se v začetku novembra 2007 sestali z investitorji. Oblikovali so pobudo, naj investitorji še pred pridobitvijo soglasja za graditev izdelajo novo in boljše presojo vpliva na okolje in ob tem preučijo še druga območja, primerna za pridobivanje sodavice. Dr. Mike Rands, izvršilni direktor BirdLife, je ob tem izrekel spodbudno misel: »Zmaga za ohranjanje in za zdravo pamet.« Obvestilo o nameravanem posegu je kljub pritiskom prišlo do BirdLifovih partnerjev po vsem svetu, ki so organizirali kampanjo »Misli rožnato« (*Think pink*). Številne organizacije in posamezniki, vključno z Davidom Attenboroughom, so izražali zaskrbljenost v nacionalnih medijih, mnogi izmed njih so pošiljali pisma ministru za okolje v Tanzaniji. Konec oktobra 2007 je 23 članov združenih afriških BirdLifov skupaj podpisalo peticijo, v kateri so izrazili svoje nasprotovanje projektu na jezeru Natron.

BirdLife trenutno še čaka na obvestilo tanzanijskega ministra za okolje, ki je pretehtal priporočila, pripravljena s strani tanzanijskega nacionalnega okoljskega upravnega sveta, ki so temeljila na negativni presoji vpliva na okolje. Zgodba seveda še ni zaključena, kako pa se bo razpletala naprej, lahko sledite na spletnem naslovu www.thinkpink.birdlife.org.

Izvorni članek: BirdLife International (2007): *World Birdwatch*, December 2007: 4.

1: Vsi vzhodnoafriški mali plamenci (*Phoeniconaias minor*) gnezdi na jezeru Natron v Tanzaniji, ki ga ogrožajo predvideni posegi tujih investitorjev. foto: Owen Newman / Naturepl.com (uporabljeno v World Birdwatch)